

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

UN TRIMESTRE

Dins Espanya: una pesseta.
fora d'Espanya: dues pessetes.

Redacció i Administració

General Barceló, —1.—2.º

PALMA DE MALLORCA

LA AURORA

Surt cada dissapte per donar ventim i altres erbes a n-es qui s'ho guany

PUNTS DE SUSCRIPCIÓ

A Manacor: Ca-Mestre Antoni Fiol Ferrer, 5.—Ca-l'amo Andreu Alcover, Plaça del Palau, 2.

A Palma: Llibreria d'En Guasp, Morey, 6.—Taller d'encuadernacions d'En Francesc Ferrer, Sta. Eulària, 25.—Llibreria Ernest Frau, Brossa.—Llibreria d'Alomar y Fontdevila Brossa.

Dietari d'una eixida a França i altres nacions.

(Continuació)

Dia 22 d'abril.

Es Laboratori de Fonètica Experimental.—Sant Sulpici.—St. Germain des Prés.

El P. Rousselot i el Dr. Chlumsky, un professor de Praga (Bohemia) que fa deu anys qu'es a París estudiant *Fonètica experimental* ab el P. Rousselot, me convidaren per anar avuy au es Laboratori que hi ha d'aquest ram de ciència an es col·legi de França. Hi compareixem ab En Barnils devers les deu, i ja hi hem trobats aqueys dos meritissims professors en feyna. Aqueix laborator consisteix ab una partida de maquinetes per reproduir demunt es paper sa producció des sons que componen ses paraules de tal manera que quedin fixats demunt es paper i les puguen estudiar de prim conte i determinar sa seua constitució i condició intima, i d'aqueixa manera veure ses diferencies que hi ha entre ses vocals i ses consonants d'una i altra llengo i d'una i altra regió dins una meteixa llengo. I es una cosa d'espant veure ets enginys qu'ha inventats el P. Rousselot per porer aglapir totes aqueixes coses i fixarles demunt papers a fi de porerles estudiar i formar-se un eos de ciència. Una de ses màquines principals es sa que s'anomena *enregistradora*, molt envitricollada; es un cilindre qui roda, a voluntat des qui'l manetja; per aquest cilindre hi posen un paper vitela satinat; i li donen fum fins que es ben negre. Demunt aquest cilindre van unes barretes ab punta d'or ben fina aficades des s'altre cap a sa pell d'un tamborineu. Dins aquest tamborineu e-hi va, per un canonet de goma, s'ayre que surt pe'sa boca i pe's nas des qui parla per estudiarli sa veu. Per això aqueixos canonets de goma estan d'aquesta manera: dos van a un embut que's qui ha de parlar el se posa devant sa boca, i s'altre té una oliva de vidre, foradada a cada cap; i es qui ha de parlar, la s'enfonya dins un erenell; i així, en sortirli ayre p'es nas i pe'sa boca, conversant, se'n va per dins aquells canonets de goma, i fa tremolar aquella pell des tamborineus, i ab aquell tremolar també tremolen aquelles barretes que tenen an es cap aquelles puntes d'or, i tremolant fan retxetes i retxetes demunt aquell paper satinat i fumats des cilindre, que'l fan rodar ab una maquineta ben aviat de tot; i an es meteix temps aquells canonets corren demunt es cilindre ab una altre maquineta; i així, ses retxetes qu'aquelles puntes d'or fan, no's confonen may perque aquelles puntes d'or no toquen may es paper fumats an es meteix lloc, tota vegada que es paper sempre roda aviat de tot i elles corren.

Ab això resulta que se marquen demunt aquell paper fumats totes ses vibracions de s'ayre que, parlant, surt pe'sa boca i pe's nas. Aquelles retxetes, comparades ses que resulten des canonets de sa boca ab ses que resulten des canonet des nas, a forsa d'estudiaries be ab vidres d'aument i microscopis, presenten una forma especial si resulten de sa pronunciació de vocals, i unes altres formes si resulten de sa pronunciació de consonants, i segons quines son ses

consonants, presenten aquelles retxetes unes formes, i segon quines son ea presenten unes altres, com també es conceix si es nas e-hi ha presa part ab sa producció de tal i tal vocal, i de tal i tal consonant.

Aqueixes retxetes, quedant fixades demunt aquell paper fumats, son una base d'estudi incomparable; son una cosa matemàtica; allà hi ha ni més ni pus tots es moviments de s'ayre en sa producció de ses paraules, no percebuts pe' s'oreya an-e qui passen per alt moltes de coses; no percebuts p'ets uys, que hi arriben ben poc dins sa boca i dins es nas com un veu parlar; aquelles retxetes mos donen es moviments de s'ayre que produeix sa veu, escrits, estampats demunt aquell paper fumats. Aqueixes retxetes mos descubreixen un mon nou de fets menudissims, el mon de sa producció de sa veu, mil claricies que sensa tal màquina may poriem haver, i que mos serveixen admirablement per estudiar sa producció de ses paraules, es sons que componen ses paraules, i determinar ses seus circumstancies, diferencies i variedats d'una llengo comparada ab una altra llengo, d'un boldró de llengos ab un altre boldró. Aqueixes retxetes demunt es paper fumats mos donen un camp immens per córrer, per avensar p'es camí de sa ciència; i sols Deu sap fins aont mos durán.

Si, el P. Rousselot ab aquesta maquineta i ab una partida d'altres més que n'ha inventades per estudiar sa veu i fixarla matemàticament demunt papers, ha uberts una partida de camins nous a sa ciència des llenguatge, ha obrada una vertedera revolució dins aqueixa ciència, espoltrint una partida de teories, admeses per tot arreu. I es un sacerdot catòlic qu'ha prestat aquest gran servey a la Ciència, el P. Rousselot. Per això es seu nom es pronunciat ab entusiasme i veneració dins tot el mon científic. De tot lo mon sabi vé gent an aqueix Laboratori de Fonètica Experimental que'l P. Rousselot dirigeix i li ajuda fa deu anys s'altre professor bohemi qu'hem anomanat, el Dr. Chlumsky. Aquí venen es sabis de tot lo mon que més se preocupen des grans problemes de sa ciència des llenguatge; aquí venen per aprendre.

En Pere Barnils no hi falta may a fi de porer tornar a Catalunya ben informat, ben anostrat an aqueixa ciència per porer trabayar a l'uf ab el Dr. Grieria a l'*Obra del Diccionari* que fa tants d'anys vatx iniciar, i no he deixat may de trabayarhi.

El P. Rousselot i el Dr. Chlumsky han fetes devant mi unes quantes experiencies demunt aquella maquineta *enregistradora* ab sa veu d'un professor de l'Universitat de Bonn, Mr. Lot, que fa vuyt anys que prepara sa seua *tesi doctoral* sobre's ritme des vers francès segons es sistema del P. Rousselot. I llavó han tenguda l'amabilitat de convidarme a que les deixás fer experiencies ab sa meua veu demunt aquella meteixa màquina. ¡Ja hu crec qu'he dit que sí! Han preparat ells es paper fumats; m'han provada una oliva de vidre que vengués bé an es meus erenells; n-hi ha haguda una que'm venia com l'anell al dit; la m'he enfonyada dins un erenell, sortint es canonet de goma cap an es tamborineu i barreta ab punta d'or. Me pos llavó s'embut-devant sa boca

ab sos altres canonets de goma que van an ets altres tamborineus i barretes ab punta d'or: m'han donat es sus, desparant ells es cilindre des paper fumats que volta vertiginosament, aviadissim, i jo he pronunciad es aqueixes dues cansons:

*Vos teniu la vermayor
de la flor de la roella,
les colors de la poncella
i del lliuri la blancor.*

*Cada pic que's sol sortia
i no us veyá, bona amor,
berenava de tristor
i de llágrimes bevia.*

Llavó han llevat es paper des cilindre i aquell Dr. Chlumsky, mirant ab un vidre d'aument aquelles retxetes que ses puntes d'or han marcad es demunt es paper fumats repetintli jo aquelles dues cansons, ha afinades totes ses paraules d'elles dins aquelles retxetes, posant la lletra corresponent baix des trassats de ses puntes d'or. ¿Ay idó? Jo som romás ab sos cabeys drets! S'altra cansó la desllatigará! En Barnils un altre dia.—Llavó aqueys papers fumats les passen per dins un vernís, i es fumats s'afica tan fort an es paper, que primer se fa bocins es paper que's fumats no s'en va.

Llest de dinar, ja li he copat cap a veure ses esglésies de St. Sulpici i de Saint Germain des Prés (St. Germá des Prés), que son de ses importants de París per diferents conceptes.

Primer he pegat a St. Sulpici. Me'n he duya una sorpresa grossa perque no esperava que fos una església tan gran. Es de tres naus de cinc trasts, ab creuer sensa cúpula ab sos trasts i s'espay absidal an es cap de sa creu, i voltant aquest cap una nau absidal, que volta per darrera, com a Sta. Eulària de Ciutat. Dedins té 146 metres de llarc per 56 d'ample; de manera qu'es més gran que *Nostra Senyora*, la *Seu* d'aquí, que, com diguerem, només en té 130 i 48. Es d'estil grec-romá, del sigle XVII i XVIII, magnífica, monumental, tant per de dins com per defora. Sa fatxada es superba: comensa per una gran escalonada, aont s'alsa un pórtic grandíós i demunt aqueix pórtic, s'obri una galeria i gran balconada, i se'n puja a cada cornaló una torre quadrada per amunt per amunt, tornant redones a sa cucuya. Té cada una 73 metres d'altari, con qui no diu res.

An es caps des brassos des creuer també hi ha una fatxada de dos ordes de columnes, pilastres i capser, i es costats de ses naus, major, lateral i absidal, tot es acabat i solemne. Aquesta església fa reconciliar ab s'arquitectura grega-romana qualsevol que hi estiga prevengut, sempre que no tanqui ets uys a sa raó. No recordam haver vist una església grega-romana tan magnífica i avenguda de trassa. S'interior es suntuós; ses voltes de sa nau major, creuer i cap de sa creu son de pont de mitx punt ab llunet; ses de ses naus son ogivals de mitx punt sensa nirvis. E-hi ha finestrels de mitx punt ab vidres grisos a sa nau major, creuer i cap de sa creu, aont es centres de sa vidriera son pintats. Ses capelles tenen un finestral ab vidres grisos an es fondo i s'altar a un costat, ab ses parets pintades representant passatges de vides de Sants. L'altar major está an es primer trast des cap de sa creu, sensa retaule; darrera hi ha el chor. Dins

una de ses capelles de sa nau absidal e-hi ha enterrats En Descartes, En Mabillon i En Monfaucon, tres sabis de cap de brot, per més qu'En Descartes com a filosof fluixetjás una mica, pero es seu talent negú le hi pot negar sensa injustícia.

Aquesta magnífica església es revolucionaris de 1793 la feren temple de la Victoria i l'any 1799 e-hi donaren un gran dinar an En Napoleon, a-les-hores general.

Devant aquesta església hi ha una gran plassa, aont brolla sa font de St. Sulpici, que té un templet gentil ab quatre capelletes, aont e-hi ha ses estatuas colossals de quatre grans predicadors francesos: Flechier, Massillon, Fenelon, Bossuet. An aqueixa plassa mira es gran Seminari de St. Sulpici, que l'any 1646 un Rector d'aqueixa església, Olier, fundá, instituint una Congregació per formar es clero jove. Aquest Seminari havia existit de llavó ensá, formant tantes i tantes de generacions de sacerdots, fins que l'any 1906, es Govern francès se'n apoderá, com s'apodera es bandetjat de sa bossa que du es pobre viatger indefens que cau en ses seues mans. ¿No es ver que es tot un sistema aixó que fan es governants francesos ab l'Església, digne des personatges que caplleven devers Serra-Morena? ¿Que volien ells separar s'Estat de l'Església? E-hu comprenem perfectament, si ells de cristians no'n tenien cap pel. Pero ¿separar s'Estat despuyant l'Església de totes ses seues coses? Aixó es sa més infame de totes ses iniquitats. ¿Quines veus tenia s'Estat, si no es cristiá, demunt ses esglésies, seminaris, palaus, bisbats, rectories i demés bens esglésiastics? ¿Havia pagat res d'aixó s'Estat masónic? Res, ni mitx céntim. ¿Per que, idó, e-hu ha saupat? Per lo qu'hem dit: pe'sa meteixa raó i ab so meteix dret que's bandetjat pren sa bossa an es pobre viatger indefens que cau ab ses seues mans.

Pensa qui pensa ab aquestes coses, som arribat a l'església St. Germá des Prés. Es una de ses esglésies antigues de París: dependia de l'Abadia de St. Germá, fundada l'any 543. Fa tres naus de sis trasts, sense capelles, un creuer sensa cúpula i una nau absidal que volta per darrera es cap de sa creu, qu'es de 4 trasts. A sa nau absidal e-hi ha capelles. L'altar major sense retaule está an es primer trast des cap de sa creu, i darrera vé el chor. Aquesta església es tota policromada, representants'hi demunt es panys de paret passatges de la Biblia. Ses voltes, totes apuntades i ogivals son color de cel ab estels d'or; e-hi ha finestrels a sa nau major, creuer, cap de sa creu, nau absidal i nau lateral de sa banda de s'epístola, uns ab vidres pintats i ets altres grisos. Es una església restaurada ab seny; tira en fosca, i inspira fonda devoció. Per defora conserva qualche cosa del sigle XII; es finestrels de sa nau major i sa portalada de devant, de quatre arquivoltes cilíndriques ab un baix relleu a sa llinda i partidemunt es bust del Bon Jesús. Un jardí l'enrevolta casi tota, aont se conserven bocins de capelles i escultures de sa construcció primitiva. Té es campanar demunt es portal major ab una cucuya románica, deliciosa. Ses naus d'aqueixa església son des sigle XI, i el chor el consagraren l'any 1163.—De s'Abadia que hi ha

via aquí, no'n queda res més qu'un tros des *Palau abadiat*, fet an es sigle XVI. Dins ses presons de *s'Abadia* que hi havia aquí, es revolucionaris de l'any 1792, es pares de republicans d'ara, estalons insignes de sa... *libertat, igualtat i fraternitat*, tancaren una partida de bona gent perque no eren des seus, i hi mataren, com a bons inemics de sa *pena de mort*, 318 persones. ¿Ah idd?

Ab això he trobat que ja'm bastava per avuy, i li he copat cap a s'hostal per no fer pus bellumes p'és carrer. Fias demà, si Deu hu vol.

Dia 23

Una explicació de Mr. Thomas a la Sorbona. Ets Invalids. Tomba de Napoleón I. Sta. Clotilde. Plaza de la Concordia. Els jardins de les Tuilleries.

Avuy demati me som esquitxat a la Sorbona per saludar el Dr. Thomas, un dels catedràtics de filologia, conegut dins el mon científic p'ets seus estudis d'ortografia francesa i autor de tot un sistema de tal ortografia, modificant es que domina avuy, fet an el sigle XVII, i que ha motivades grans polèmiques entre els escriptors francesos.

M'ha presentat a Mr. Thomas En Barnils, i m'ha rebut amabilíssimament; hem conversat una estoneta, i llavó li he demanat per assistir a la classe qu'anava a fer de francès antic, m'hi ha fet entrar i m'ha presentat an seus deixebles. Havia de desllatigar i esmenussar un cant d'una epopeya de l'antic francès, del sigle XI, *Erec de Troyes*. Com jo no tenia tal libre, un d'ets alumnes ha feta la finesa de deixarme es seu, i així he poguda seguir tota s'explicació. Aquell francès antic s'assembla més an es nostre català de Mallorca que an es francès d'ara. Se veu qu'En Thomas posseix i domina sa cosa de fondo. He passat molt de gust de sentirlo. Acabada sa classe hem tornat conversar plegats, i li he promés que, en tornar explicar aquesta epopeya o poema, no hi faré falta.

S'es fet mitx-dia, i jde d'allà a cercar sopas! Aqueys francesos, en acostarse es mitx-dia, ja no están a pler si no s'asseuen en taula; i si un e-hi va una mica tart, li douen capot, i només li deixen es roissos.

A's cap vespre a les tres mos presentam a s'*Institut Catòlic* a sentir el P. Rousselot. E-hi torna comparèixer un esbart de gent arreplegadissa, i aquell sabí venerable mos fa veure sa necessitat de ses esperiencias científiques en materia fonètica, en tot lo que's refereix a pronunciació i modulació. Fa una eixida an es camp des ritme des vers francès, posant sa qüestió de si existeix tal ritme i en que consisteix. Demana de parer a alguns des deixebles, i li responen un metge d'aquí, molt docte, pero ben aixut de paraules, i llavó aquell professor de l'Universitat de Bonn, que he dit qu'ha fets tants de estudis sobre això des ritme des vers francès: surt a sa pissarra i posa una partida d'exemples ab sos seus càlculs matemàtics, fins qu'acaba s'hora, i s'acaba sa classe. Es ben desxondit aqueix deixeble del P. Rousselot.

Eren les cinc, i li he estret cap an ets *Invalids*, prop de sa torre Eiffel. Abans som entrat a l'esglesia de Sant Francesc Xavier, gloria altíssima de Espanya i de la Companyia de Jesús. Aquí, a l'Universitat estudiava i ja hi era doctor aquell gran homo com St. Ignaci l'agiapi, i el s'arribá a fer seu. Aquesta esglesia es comensada l'any 1861 i acabada l'any 1875, de gust modern, gran, espayosa, riolera, sensa noses entorn seu, a's mitx d'una gran plassa.

No gayre lluny d'aquí hi ha es *Ministeri de les Colonies*. Bo es que a Fransa hi haja tal *Ministeri* si l'han mester; lo que no es tan bo, que, en loc de ferse l'Estat un edifici per tal

mester, se'n anás a prendre s'*Institut des Germans de ses Escoles Cristianes*, sense dirlos ni gracies. ¿Que li diu sa Lley de Deu i sa raó natural an això de prendre lo que no es seu? Un nom ben lletx, que no escau a cap persona decent.

Me trobava ja devant es grandíós edifici d'ets *Invalids*, fundació del rey En Lluís XIV p'els soldats afohlats ab accions de guerra. Es un edifici immens. Basta dir que'l feren per cabrehi 5000 homos, i més tart l'aixamplaren per 2000 més, i llavó Napoleón encara l'engrandí més. Avuy está suprimida tal fundació, i hi ha es Govern Militar de París. Fa un euardrat de edificis ab un pati grandíós, i sa fatxada té 210 metres de llarc. An es fondo d'aqueix quadrat e-hi ha l'esglesia de St. Lluís, i darrera l'esglesia sa famosa cúpula baix de la qual e-hi ha es sepulcre de Napoleón I. A ses ales d'aquell quadrat e-hi ha un museu d'armes antigues i modernes, riquíssim, i un museu d'Historia francesa, també d'una gran importancia. L'esglesia es de gust modern de tres naus, sense cúpula, un poc freda i rónega, ab una taringa a cada banda de banderes, preses an es contraris a ses guerres de Crimea, Italia, Xina i Mèxic. L'any 1814 quant entraren ets *aliats* a París, ets *Invalids*, de rabia, en cremaren mil cinc centes de ses campanyes de Lluís XIV i Napoleón I.

Lo que's ben de veure es sa tomba d'aquest gran capitá. De gust grec-romá, forma una creu grega ab unes capelles redones a cada cornaló, formant així un quadrat. Demunt es quatre pilars centrals s'alsen es quatre arcs, i demunt aqueys sa grandiosa i superba cúpula ab tambor i llenterna, a 97 metres d'alt, ab una piràmide part demunt que arriba a 107 metres. Tot s'edifici respira grandesa i magnificencia.—An es brassos de sa creu e-hi ha ses tombes des mariscals de Lluís XIV, Vauban i Turenna: a ses capelles des cornalons ses de diferents membres de sa familia Napoleón. An es centre de s'edifici fa un gran clot redó, d'onze metres de diámetro i 6 metres de fondaria: allà dins s'alsa es sarcòfac o tomba d'aquell gran Emperador nat a Ajacció (Còrcega) l'any 1769 i mort a Sta. Elena dia 5 de matx de 1821, i duyt a París l'any 1840. Es sarcòfac es de 4 metres de llarc, dos d'ample i quatre i mitx d'alt, de 5 pessas de porfit (una pedra viva vermeyenea) de Finlandia. Está aquest sarcòfac demunt un trispol de mosaic ab una gloria, rams de llorer i es noms de grans batalles de Napoleón; Rivoli, Piràmides, Marengo, Austerlitz, Iena, Friedland, Wagram, Moscova. Atracades a sa paret cilíndrica des clot o cripta, e-hi ha dotze estatuas colossals, que representen ses dotze primeres victories de Napoleón. Llavó hi ha deu baixos relleus de mabre i sis trofeus composts ab xixanta banderes preses an es contraris. Tot això forma un conjunt imponent, i un se sent aclotellat i ajupit baix de sa grandesa incomparable d'aquell geni de la guerra, d'aquell capdill que en plena edat moderna i constituïdes definitivament totes ses grans nacions europees, les va sebre vèncer totes i dominar una partida d'anys, fora Inglaterra, que se'n salvá per la mar. Si En Napoleón té sort de porerhi anar per terra, no se'n escapaven ets inglesos de ses seues arpes. Sols la mar i sa neu de Rússia el pogueren capturar; ets homos no. Sols trobá un poble que li plantás cara, es poble espanyol. Pero sa nostra sort va esser que Inglaterra mos ajudá i totes ses nacions europees contra aquell llamp de la guerra, i a la fi el reteren. Si no fos estat per això ¡pobre d'Espanya! Se varen haver d'aplegar totes ses nacions d'Europa i

ferho de tot per poderlo vèncer. ¡Vaja quin homo, Deu meu!

Surt d'ets *Invalids*, i ¡cap a Santa Clotilde falta gent! Es una esglesia ogival, feta entre l'any 1846 i 1856, segons es gust des sigle XIV, de tres naus de sis trasts sensa capelles, creuer sensa cúpula i nau absidal ab capelles voltant per darrera es cap de sa creu, de dos trasts i s'abside. A s'abside s'alsa l'altar major sensa retaule, i just devant el chor. Ses vidrieres des finestrals de sa nau major i des cap de sa creu son grises, ses altres pintades; es caps des creuer presenten una claraboya de tota s'amplada des creuer i tres grans finestrals més avall. Ses capelles absidals son policromades. A ses naus laterals, baix des finestrals, e-hi ha ses estacions del *Via-Crucis* ab grans baixos relleus. Es una esglesia que reculleix l'esperit, i es defores son servers, sense que hi falti ni un pilar, pinacle, arcatura, rafa, arbotant, fronda ni cap altre detall; sa fatxada fa un pórtic grandíós ab tres portaldes i dos campanars que se'n pugén fins a 69 metres.

Surt d'aquesta esglesia, i pas per devant sa «Cambra des Diputats», edifici grandíós, grec-romá, que té sa fatxada principal demunt el Sena; pas es «pont de la Concordia», aont cont 218 passes, i me trop dins sa famosa «plassa de la Concordia», una de ses més grans de tot lo mon, que té a llevant es grandiosos jardins de les «Tuilleries» i a ponent ets altres magnífics i estensos jardins des «Camps Eliseus» ab al «Palau Reyal» i «Gran Palau» de «Belles Arts». Es es punt més céntric, es cor de París. Lo que es ben mala de travessar pe' s'esbart horros d'automòvils, tranvies i cotxos que travessen sempre per tots vents; i un s'hi ha de mirar ferm, per no deixarhi es pellet. A's mitx d'aqueixa plassa s'«obelisc» de Lugsor (Tebes-Egipte), del palau de Ramsés II (catorze sigles abans de Jesucrist): es una pedra ab forma de jàssera, més prima de dalt que de baix, de 110 paums d'alt, i vuyt o nou de taula, plenes ses quatre cares de geroglífics; pesa uns 5000 quintars. Está demunt un peu tot d'una pessa, un bloc de 4 metres, de granit. Le hi posaren l'any 1836. Acompanyen s'obelisc dues grandioses fonts, plenes de figures de sirenes que son altres tants de brolladors.

Aqueixa plassa a mitján sigle XVIII era fora vila. El rey En Lluís XV s'hi deixa erigir una estatua, que llevaren l'any 1792 es revolucionaris, i hi feren sa «plassa de la Revolució», i aquí se posaren aquells grans criminals a «guillotinar» gent. Ja's sap que «guillotinar» vol dir tayar es cap i es coll ab una màquina feta a posta per matar gent. Es una de tantes de tantes de glories de sa Revolució francesa, que venia, deyen es seus apòstols males-animes, a restablir es reynat de sa «libertat», «igualtat» i «germandat»: es una gloria d'aqueixa Revolució haver introduïda una màquina per fer més via an es matar sa gent, màquina que va prendre's nom des seu inventor, el senyor «Guillotín». Aquí aquells grans apòstols de sa «libertat» i de sa «germandat guillotinar», tayarén es cap i es coll an el rey, Lluís XVI dia 21 de janer de 1793, a Na Carlota Corday, a la reyna Maria Antonieta, an es diputats «Girondins» (es primers revolucionaris, que no volien «dur ses coses a s'estrem»), es Duc d'Orleans Lluís Felip, cosí del Rey, que votá que'l matassen, i després es caporals revolucionaris, Danton i Robespierre, i una multitud més de persones de tot pelatge, sabis de tanta talla com Lavoisier i poetes tan inimitables com N'Andreu Chénier. Basta dir que l'any 1793 fins a tres de matx de 1795 tayá es cap i es coll ab

sa guillotina aqueix govern republicá a més de 2800 persones. ¡Això son es pares i es padrins des nostros republicans! ¡I tenen cara de parlar de ses víctimes que feya l'Inquisició! ¡Quins apòstols de sa «libertat» i de sa «germandat»! ¿no es ver?

I ¿per que tayarén tants de caps i colls? ¿per que guillotinarén tanta de gent? Senzillament perque no eren republicans es guillotinat o perque no hu eren així com volien que fossen aquells governants republicans.

De sa «plassa de la Concordia» me'n entr an es jardins de les «Tuilleries», que també tenen uns recorts «republicans» i «socialistes» que fumen ab pipa! Aquestes jardins son molt grans, plens de fileres d'abres, estanys, terrasses, caminals, banes per seure i gran nombre d'estatuas. Part d'aqueys jardins, fa sigles qu'existeixen; s'altra part l'ocupava es magnífic palau anomenat de les «Tuilleries», «Tuilleries» en francès, que vol dir «teulera», perque el comensá la famosa reyna Catalina de Mèdicis l'any 1564 an es solar d'una «teulera» que llavó era fora de ses murades de París. Abans de la «Revolució» es reys de França habitaven poc tal palau; pero Napoleón I, Lluís XVIII, Carles X, Lluís Felip i Napoleón III e-hi estaven casi sempre. En no esser l'«Hôtel de ville» (Casa consistorial), no hi havia a París cap casal més ric de recordanses històriques des sigle XVIII ensá. Die 5 d'octubre de 1789 es revolucionaris e-hi menaren de Versailles En Lluís XVI; quant aquest en fogi dins es juny de 1791 i l'agafaren a Varennes, le hi tornaren menar, i ja hi estava com a pres; dia 20 de juny de 1792 invadiren aquest palau 30.000 revolucionaris armats, botxinetjant indignament el Rey i la Reyna; i dia 10 d'agost repetiren s'invasió i mataren de 700 a 800 guardies suïssos, sa Guardia Reyal. Es revolucionaris de l'any 1830 s'apoderaren d'aquest palau i el rey Carles X hagué de deixar sa corona, que's seu parent Lluís Felip li saupá, pero que la va haver de renunciar també dins aqueix meteix palau l'any 1848, proclamantshi sa segona República, qu'acabá fentse En Napoleón III amo de ses melles i coronantse Emperador, fins que l'any 1870 deixá d'esserho ab sa guerra que va moure a Prussia, empès per tot França, que cridava; ¡«Cap a Berlin»! Per fi de festa, es «Comuners» de 1891, com se veren perduts de tot, sitiats pe'ses tropes des Govern de Versailles, dia 22 i 23, calaren foc an aquell grandíós palau; i, com entraren aquelles tropes a París, ja no més en quedava un munt horrible de caliuera i cendra d'aquelles marevelloses «Tuilleries». ¡Quina «gloria» p'és socialistes sa cremadissa de tal monument! Es nostros socialistes la celebren cada any dia 18 de mars, eommemorant ab una velada de ses seues sa proclamació de la «Comuna» de París. Están ben en caràcter. Es una gloria ben seva, que cap persona decent els-e disputará.

Ple d'aqueys recorts he passat de bell nou es riu Sena, i he tocat el corn cap a s'hostal perque ja era hora baixando, i jo ne valec un diner de mac per trescar carrers de nit per dins una ciutat com París de tres milions d'habitants. De dia ab so Bädeker ab sa mà i mirant es ròtuls des carrers, som tot un homo per anar a-ontsevuya; en venir sa fosca, pert sa tramuntana, i me perdria a cada passa.

Basta idó per avuy, i fins demà, si Deu ho vol i Maria! Amen!

ANTONI M.ª ALCOVER, pre.

J ara escoltau

EN VERA-VEU

I

Sa causa de sa decadencia d'Espanya.

¿Que no hu sabeu qui es? Es es confessorari segons s'«Obrero Balear»; es confessorari, «aon sa dona troba es principis de moralitat i de religió» —com diu molt be es meteix paperot socialista—es sa principal i única causa de s'atras de tan hermosa terra.

¿Qué ha d'esser sa dona sa causa de sa decadencia nostra! Mentiu, Sr. Carrasco! Sa dona espanyola que va a missa, que combrega, que ama i serveix Deu en aquesta vida present, sa dona catòlica, aquesta may es, ni es estada, ni serà causa de decadencia de sa nació; aon-se-vuya ella donará i dona exemple de moralitat, de bones costums, es sa que salva sa familia, es sa que l'aguanta, sobre tot si s'homo es republicà o socialista; que casos se donen arreu arreu, de dones molt bones i virtuosas qui tenen es seus homes perduts derrerera sa quimera de sa República o derrerera s'utopia des Socialisme; i elles son sa providencia salvadora de «aquest petit mon» que li diuen familia; elles son l'angel tutelar des seu homo incrèdul i perversit.

Ses dones qui van a missa i se confessen son ses qui serven es llum dret dins Espanya; elles son ses més instruides, ses que ocupen càrrecs dins es Magisteri, ses que tenen més educació moral i més gran cultura dins qualsevol ram de sa ciencia humana, que no la tenen ses dones pervertides, ses descregudes, ses embrutides, des vostro camp.

Ses dones pervertides i embrutides son ses que no s'hi acostan may an es confessorari; son ses qui van a lloure, ses que capleven per conte propi, ses que no tenen qui les dirigisca en no esser altres meretrus, altres persones desvergonyides i desnaturalizadas; aqueixes qui no obeeixen a cap ley de moralitat i de religió son ses perdudes. Aquestes, i no altres, son sa causa de sa nostra decadencia; son una taca horrible per s'honradesa i moralitat des poble espanyol; son sa plaga més horrible de ses nostres ciutats.

¿O es que s'«Obrero» té per dones models i «europees» ses desvergonyides «damas rojas» de Barcelona i Sagrassa i ses 42.000 meretrus que empestan Madrid? Si es així, no te mal gust per volerse anomenar defensor de sahonrada clase obrera.

Persona qui passa una volta a l'anypes confessorari i rebbe es Sagrament de sa Penitencia, aquesta pot esser bona i ordinariament hu es; i persona qui se confessa am més freqüencia, més bona i més condreta es; per tant es manco causa de decadencia; i com més vegades se purifica sa conciencia am bona i santa confessió, encara es millor i dona, per aquí on passa, bon exemple, i proeura no caure en ses brutors que diu s'«Obrero Balear».

Lo qu'es que com s'«Obrero Balear» diu moralitat i bones costums i vida exemplar a ses canallades i an ets actes vergonyosos d'esclavitut i a ses bruticies que fan s'homo semblant an es cavall i es mul, qui no tenen coneixement; no es estrany qu'anomeni «contagi i peste moral» tot lo contrari d'això, totes ses virtuts que s'oposen a ses bruticies, an ets actes vergonyosos d'esclavitut i a ses canallades.

II

¿Quines son aquestes nacions?

Si, ¿quines son? De manera qu'es meravellós considerar sa via am que pugen

i s'engrandeixen ses nacions que destrüen «aquell foc de corrupció i d'enviliment», aixó es, es confessoraris. ¡Mentides! Solemnes menes son aquestes! Precisament son ses nacions protestants ses que vos donen es gran brou. ¿O no sabeu que molts de protestants de sa protestant Inglaterra se converteixen cada dia a sa verdadera Religió qu'es sa Catolica, Apostólica, Romana? O no hu sabeu que alemanys a dotzenes i a mils, cada any, abandonen sa seua religió feta per ma d'homos i d'armes? Hala, vey-ne aquí un parey de números eloquents.—A Inglaterra (Irlanda exclusive), as cap d'un sigle, desde l'any 1800 a l'any 1907, se son convertits an es Catolicisme 2 milions 160 mil protestants o incrèduls; e-hi ha haugut un augment de 3944 sacerdots, 15 Bisbes i 2071 esglesies. Es d'advertir qu'aquestes conversions ordinariament son causades per s'estudi i conviccions individuals qu'adquireixen mentres cerquen i examinen ses proves de sa veritat de sa nostra Santa Fe. Desde cap d'any de 1899 fins ara se son convertits 446 ministres, 417 diputats, 205 oficials de marina, 162 literats, 129 micers, 60 doctors en medecina i 66 membres de l'alta aristocracia. I també es bo sebre qu'aquestes conversions solen dur per consequència sa perdua d'empleos i càrrecs honorífics i revessos de fortuna. Segons s'Estadística feta p'En Sidney Smith, durant es 60 anys derrers e-hi ha haugut un promedi de 10.000 conversions per any. Ara an es Parlament hi tenim 82 diputats catolics, 41 a sa Cambra des Lords; i des consejers de sa Corona, n'hi ha 20.—A Alemania, es 6 milions de catolics que hi havia l'any 1800 arribaren l'any 1904 a esser més de 20 milions 391.441. A Berlín, sa capital, l'any 1871 només e-hi havia 4 parroquies; idó ara n'hi ha 21; son 29 ses esglesies públiques i es catolics més de 160 mil.—A Holanda, l'any 1800 e-hi havia 900.000 catolics, am no gaire sacerdots i un sol Bisbe. Idó, segons es Cens de 1907 ara e-hi ha més de 1.822.000 catolics am 3.758 sacerdots, 1 Arquebisbe, 4 Bisbes, 416 esglesies noves, i 136 de renovades. L'any 1904 tenien 3 ministres catolics an es Ministeri, des 8 qu'eren es qui formaven Govern; més 25 diputats i 18 senadors.—A Russia, segons estadística oficial, de 1905 a 1909 se son convertides 230.000 persones an es Catolicisme (168.000 de Polonia i 62.000 d'altres regions de Russia).—An ets Estats-Units, es catolics que l'any 1808 eren 40.000 am 50 sacerdots i un Bisbe, ara, as cap de cent anys, son 22 milions 587.079 am 16.550 sacerdots, 88 Bisbes, 13 Arquebisbes, tres Cardenals i 13.204 esglesies, de les quals entany se'n constrüen 366. Es Seminaris son 83, am 6.192 alumnes; ses escoles de nins son 217 i ses de nines 709 amb un total de 1.450. 449 alumnes; 289 Cases aont recueixen infants que no tenen pare ni mare, i n'hi ha 51.541; 1.125 Instituts de caridat i 322 periódics catolics escrits en dotze lengües distintes. Segons una estadística oficial, sa Religió catòlica es sa que conta un número més crescut de feies que ses altres religions; i es promedi de conversions cada any es de 30 a 50 mil.

Ah, idó? es paperot socialista se pensa que es an aquestes nacions europees que se fuig de l'Esglesia i des confessorari. No, fiyet; després d'un parey de sigles d'estarne allunyats d'Ella, ara hi tornen aquestes civilitzacions europees a posarse baix de s'ombra de la Santa Mare Esglesia. Am lentitut i paciència, amb una forsa tranquila, l'Esglesia torna conquistar ara es camp perdut. Es una victoria aquesta sa més palpable i consoladora, de la qual sien donades a Deu gracias.

Si a voltros vos pica, socialistes, gra-tauhi.

III

Si, ¿quines son aquestes nacions que se'n pugen a ses més altes regions des progrés i de sa llibertat?

Prenguem ara s'argument per un altre costat. Hena vist que ses nacions

que un dia se separaren de l'Esglesia tornen avuy a ella: se converteixen. Idó ara vejem quina casta de progrés e-hi ha an aquestes nacions civilizadas; que tant entusiasmen s'«Obrero Balear».

Un professor de teologia anglicana de Cambridge (Inglaterra) deya l'any 1895: «me sembla que ses nacions protestants mereixen reprovació més que no se pensen; perque «totes ses publicacions impies i sa major part de ses publicacions inmorals» que tan poderósament han servit per produir sa apostasia, sa incredulitat des temps actuals, «son estades compostes i impreses a paisoss protestants» («Quinzaine», juliol 1869).

Mr. Lleó Faucher, estudiant sa població de Londres, ha dit d'ella: «que de cada dia se fa més depravada que Paris. S'homicidi, s'assassinat, sa violació, sa sodomia, sa violencia contra sa forsa pública, ses bregues fortes, amb una paraula ets excessos que suposen ses passions desenfrenades, allá hi tenen esca a voler.»—Dins White-Chapel Londres, e-hi ha ver-taderes escoles de robo i d'assalt, amparades sempre de sa tan alabada llibertat individual: an aquestes escoles e-hi arriben ses noticies de robo de tot el mon, i es mestres son, o be encubridors de crims qui saben trobar pares qui los confien ets infants tota sa setmana per vicjarlos o be dones veyes qui deixen dobbés a espera per llavó obligar a anar robar an es pobres endeutats perque tornin lo que deuen.

A Londres, i porem dir també a ses grans ciutats ingleses, se fan cada any per terme mitx 70.000 detencions, de les quals 50.000 tenen per causa crims, robos i delictes qu'es còdic espanyol condemna. Suposa aixó qu'entren en preso devés es 38 per cent d'ets habitants. D'aquesta cifra, es 29 per cent son dones, quant a Paris sa proporció es de devés es 16 per cent. De 200.009 causes que se venen an es tribunals inglesos cada any, devés 30.000 son delictes comesos per infants.—Sa depravació des jovent, diu Mr. Kervignan, ha arribat qu'es intolerable. Milenars d'infants son ensenyats an es crim i serveixen d'ausiliars an es lladres d'ofici». («Inglaterra així com es», t. II, pl. 79).—I d'ets Estats Units ¿que'n direm? Un diari d'aquesta nació que adora es «deu dollar», deyal any 1874: «es un fet claríssim quede deu incendis, nou son causats p'ets meteixos propietaris, qui abans se cuiden d'assegurar-se com millor sabien, i s'altre un es causat per gent estranya amb esperit de venjansa.»—Sa educació de sa juvenut dins ses escoles americanes se tradueix tot d'una amb una precocitat funestíssima per s'intel·ligencia com per sa moralitat. No falta a Espanya qui estiga per «ses escoles mixtes»: idó aquestes, allá, produeixen una desmoralizació, una frescura des parlar, una rivalizació de sexes, que un diari tan poc escrupulós com «New-York Herald» se'n riu de sa tan alabada civilització tan alabada dus sigle XIX.—Un mestre d'escola ha esperimentat que sa majoria des joves pervertits ha rebuda s'influencia dins ses escoles públiques, aon es llibres i ses pintures, plens d'obscenitats, circulen entre es nins i ses nines.—Per altra banda, un diari com «Atlantic Monthly» ia justícia a l'Esglesia catòlica, que «en sos seus convents i col·legis eviten ets inconvenients de que s'ha d'acusar a ses academies de s'Estat... L'Esglesia sostén molt be que an ets infants los han de tractar i educar com-e menors incapassos de dirigir-se a ells meteixos, i que los han de reprimir es vicis; sino, se deixa creixer un mal que llavó es irreparable.»—I per altre vent, allá «no se respecta es matrimoni ni sa fideli-

dat conjugal casi gens entre es no-catòlics; perque practiquen es divorci per pa i per sal. A molts de punts de Nort-América no es gens raro veure homos casarse am quatre i cine dones.»

Ah, idó? Aixó es sa civilització que tant li agrada a s'«Obrero Balear». ¿No es ver que s'agrada de coses bones? Sobre tot! articles tan infames com s'article que posam en solfa, se'n corren ben pocs.

IV

S'igualtat del Sr. Mari

El Sr. Mari, un des socialistes més rabiosos, escriu dalt s'«Obrero Balear» sobre «es desitjat régim de s'igualtat social» i diu am frase profunda, que es socialistes segurament no entengueren, que «les desigualtats socials establertes entre ses clases en que se divideix» (clases que se divide) es régim actual constitueix s'inri de sa civilització».

De maneia qu'el Sr. Mari está contra ses distintes clases de s'actual sociedad. De manera que s'haverhi persones qui comanden i persones qui obeeixen, patrons i obrers, rics i pobres es un obstacle, una nosa per s'igualtat de tots ets homos. De manera que no hi ha d'haver autoritat ni gerarquia dins s'humanitat. De maneia que son cendennables i execrables ses distincions qu'estableixen entre ets homos es neixement, sa forsa, es dobbés: es mérit personal? Veyam, Sr. Mari: sou capás de negar vos que sia precis en tota sociedad que hi haja primers i segons, superiors i inferiors? O no sabeu que sa mateixa Declaració des drets de s'homo, proclamada pes revolucionaris francesos de l'any 1791, regoneix clarament aquesta necessitat de classes?

¿Qu'han de constituir ses desigualtats socials s'inri de sa civilització? Vos ho creys vos, i anau tort. Lo que constitueixen s'inri de sa civilització son ses injusticies socials i es desorde, es desequilibri en que se troben aquestes diferents classes per mor d'una partida de causes que vos ni jo ni negú les llevará, perque han vengudes necessariament i sa meteixa vida i avansament de s'humanitat les ha duptes. Lo qu'es que es socialistes vos irritau contra aixó i atribuïu sa culpa a una cosa que no la té i senyalau un remey desproporcionat, anarquista i massa radical. Es catòlics socials, no seguim es vostro camí fals, falsíssim; mos irritam, no contra sa desigualtat, sino contra ses injusticies, contra s'incumpliment de certs devers i atribuïm sa culpa des malestar general no a ses desigualtats socials, que son necessaries perque les posa sa meteixa naturalesa, sino a una partida de causes que les mos explica s'historia de s'humanitat; i senyalam un remey am proporció an es mal.

Es socialistes voleu revolució, anarquía, caos; noltros no volem tant i pretenim sebre arreglar la cosa millor que voltros.

V

¿Oh quins innocents!

¿Qué hu son d'innocents, per no dir una altra cosa que més los escauria, aqueys socialistes nostros! A s'«Obrero Balear» des primer de matx mos surt un tal Perelló diguent que «quant s'unió d'ets obrers sia total, llevó s'enderrocará es régim de prostitució, des robo i de sa injusticia, i se implantará un altre régim aon sa viurá de s'honradés, no hi haurá sa causa des llatrocini, i serà una sociedad governada am lleys naturals, promulgada i sancionada pes Poble».

¿Quina beneytura! quina mentida! Es régim socialista serà tan bo, deys? Si mos pensássem que no anau de bromes, Sr. Perelló, desseguida mos allistariem an es Partit Socialista. Pero... sospitam, creym, sabem cert i segur que es régim que voltros somiau serà ben a l'enrevés; i tant! Ell fins aquí ses proves de govern qu'es vostros cap-pares han fetes demostren lo contrari; tot es vostro programa es immoral, anti, natural, aixó es, contrari de sa moralitat i d'aquestes lleys naturals que ara mos anomenau; es vostro

